

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
Стаценко Наталії Вікторівни
«Підготовка майбутніх менеджерів освіти
до управління змінами в закладах освіти»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Дисертаційне дослідження Стаценко Н. В. присвячене актуальній та суспільно значущій проблемі підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами в закладах освіти, яка на сучасному етапі розвитку педагогічної науки та освітньої практики набуває особливої ваги. У центрі уваги авторки перебуває формування готовності майбутніх управлінців освітньої сфери до здійснення професійної діяльності в умовах трансформацій, що охоплюють як внутрішньоорганізаційні процеси функціонування закладів освіти, так і ширший соціально-економічний контекст їх розвитку. Обрана тема відповідає сучасним викликам розвитку освітньої галузі, зумовленим процесами реформування системи освіти, активною цифровізацією освітнього простору, впливом глобалізаційних чинників, а також необхідністю забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку закладів освіти в умовах невизначеності, динамічних змін і зростання вимог до управлінської компетентності керівників.

Актуальність дослідження посилюється тим, що управління змінами в освітніх організаціях сьогодні розглядається як ключова складова професійної діяльності менеджера освіти, яка потребує не лише ґрунтовної теоретичної підготовки, але й сформованості відповідних практичних умінь, навичок і особистісних якостей, зокрема здатності до стратегічного мислення, прийняття рішень в умовах невизначеності, організації командної взаємодії та подолання опору змінам. У цьому контексті дослідження, спрямоване на обґрунтування моделі, педагогічних умов і методики підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, є своєчасним і таким, що має як теоретичну, так і практичну значущість для розвитку системи вищої педагогічної освіти.

У дисертації коректно визначено науковий апарат дослідження, зокрема чітко сформульовано мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що свідчить про належний рівень методологічної підготовки авторки та логічну впорядкованість наукового пошуку. Визначення об'єкта і предмета дослідження є взаємоузгодженим і відповідає обраній темі, що забезпечує цілісність наукового аналізу та спрямованість дослідження на розв'язання конкретної науково-практичної проблеми. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній апробації моделі, педагогічних умов і методики підготовки майбутніх менеджерів освіти до

управління змінами в закладах освіти, що відображає як теоретичний, так і прикладний аспекти роботи.

Поставлена мета логічно конкретизується через систему взаємопов'язаних завдань, які охоплюють аналіз наукових підходів до проблеми, уточнення поняттєво-категоріального апарату, обґрунтування структури та компонентів готовності майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, розроблення відповідної моделі підготовки, визначення педагогічних умов її реалізації, а також перевірку ефективності запропонованої методики в ході педагогічного експерименту. Зазначена логіка дослідження послідовно відтворена у структурі дисертаційної роботи, що забезпечує цілісність викладу матеріалу та аргументованість отриманих результатів, а також свідчить про системність наукового мислення авторки.

Дисертація має чітку, логічно виважену структуру та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, що відповідає встановленим вимогам до наукових досліджень такого рівня. Кожен структурний елемент роботи виконує визначену функцію в розкритті загальної концепції дослідження, а їх взаємозв'язок забезпечує цілісність і послідовність наукового викладу. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено науковий апарат дослідження, окреслено наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, що задає логіку подальшого викладу матеріалу.

Зміст основних розділів дисертації відображає послідовний рух дослідницької думки від теоретико-методологічного осмислення проблеми підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, аналізу наукових підходів і уточнення базових понять — до обґрунтування авторської моделі підготовки, визначення педагогічних умов її реалізації та розроблення відповідної методики. Завершальним етапом дослідження є експериментальна перевірка ефективності запропонованих положень, що логічно представлена в третьому розділі через опис констатувального та прикінцевого етапів педагогічного експерименту, аналіз динаміки сформованості готовності за визначеними критеріями та статистичне підтвердження отриманих результатів. Така структура забезпечує внутрішню узгодженість роботи, аргументованість висновків і свідчить про системний характер проведеного дослідження.

Суттєвою перевагою дисертаційного дослідження є його виразний міждисциплінарний характер, що відповідає сучасним тенденціям розвитку педагогічної науки та управлінських досліджень. Авторка здійснила ґрунтовний і системний аналіз проблеми підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, поєднуючи підходи та наукові положення педагогіки, теорії управління, психології, а також теорії організаційних змін. Такий синтез дозволив не обмежуватися вузькогалузевим баченням

проблеми, а розглянути її у ширшому контексті функціонування освітніх організацій як складних соціальних систем.

Комплексний підхід до дослідження проявляється, зокрема, у врахуванні як когнітивних аспектів підготовки майбутніх менеджерів освіти (засвоєння теоретичних знань про зміни, моделі та стратегії управління), так і діяльнісних та особистісних складових, пов'язаних із формуванням управлінських умінь, розвитком комунікативних навичок, здатності до командної взаємодії, прийняття рішень в умовах невизначеності та подолання опору змінам. Залучення положень психології управління та організаційної поведінки дало змогу авторці більш глибоко обґрунтувати структуру готовності майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, а також визначити педагогічні умови, що сприяють її ефективному формуванню. У цілому міждисциплінарний характер дослідження забезпечує його наукову цінність, концептуальну цілісність і практичну спрямованість.

Методологічну основу дослідження становлять системний, компетентнісний, функційний, інноваційний та інтегративний підходи, використання яких є обґрунтованим і відповідає меті та завданням роботи. Застосування системного підходу дало змогу розглядати процес підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами як цілісну, багатокomпонентну педагогічну систему, у межах якої взаємопов'язані зміст, форми, методи та результати навчання. Компетентнісний підхід орієнтує дослідження на формування у здобувачів вищої освіти інтегрованих професійних компетентностей, що включають знання, уміння, навички та особистісні якості, необхідні для ефективного здійснення управлінської діяльності в умовах змін.

Функційний підхід дозволив конкретизувати зміст підготовки через визначення ключових управлінських функцій, які має виконувати менеджер освіти, зокрема планування, організацію, мотивацію та контроль змінних процесів у закладі освіти. Інноваційний підхід забезпечив орієнтацію дослідження на впровадження сучасних освітніх технологій, інтерактивних форм і методів навчання, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності здобувачів та формування їхньої готовності до інноваційної діяльності. Інтегративний підхід, у свою чергу, виступає узагальнюючим, оскільки передбачає поєднання різних наукових підходів і забезпечує їх узгоджене використання в межах авторської моделі підготовки. Сукупність зазначених підходів забезпечує методологічну цілісність дослідження, логічність побудови його концепції та обґрунтованість отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів є достатньо переконливою, логічно обґрунтованою та відповідає заявленій темі дослідження. До найбільш вагомих результатів, що мають ознаки наукової новизни, слід віднести те, що авторкою:

- уперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами в закладах освіти;
- визначено сутність поняття «готовність майбутніх менеджерів освіти до управління змінами»;
- уточнено зміст низки базових понять, зокрема «менеджер освіти», «професійна підготовка», «управління змінами»;
- розроблено класифікацію змін у закладах загальної середньої освіти за різними параметрами;
- обґрунтовано компонентну структуру готовності майбутніх менеджерів освіти до управління змінами;
- визначено критерії та показники сформованості досліджуваного феномена;
- розроблено модель підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, що включає мету, етапи, педагогічні умови, форми, методи та результати підготовки.

Отримані результати розширюють наукові уявлення про зміст і організацію професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти в умовах сучасних трансформацій.

Схвальної оцінки заслуговує обґрунтування структури готовності майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, яка представлена когнітивно-концептуальним, організаційно-діяльним, професійно-особистісним та рефлексивно-праксеологічним компонентами. Така структуризація забезпечує цілісне бачення процесу формування відповідної готовності та створює підґрунтя для її діагностики.

Практичну цінність має розроблена авторкою модель підготовки майбутніх менеджерів освіти, реалізація якої передбачає поетапне впровадження педагогічних умов (інформаційно-мотиваційний, інтерактивно-діяльний та самостійно-творчий етапи), що дозволяє забезпечити формування готовності здобувачів до управління змінами в професійній діяльності.

Емпірична частина дослідження характеризується належним рівнем наукової коректності. Авторкою розроблено діагностичний інструментарій, визначено критерії та показники сформованості готовності, проведено педагогічний експеримент, результати якого засвідчили позитивну динаміку в експериментальній групі. Статистичне підтвердження результатів (з використанням λ -критерію Колмогорова-Смирнова) підсилює достовірність отриманих висновків.

Теоретичне значення дисертації полягає у розвитку теорії та методики професійної підготовки майбутніх менеджерів освіти, уточненні поняттєво-категоріального апарату та розширенні наукових уявлень про управління змінами в освітніх організаціях.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у процесі підготовки майбутніх менеджерів освіти в

закладах вищої освіти, розробленні освітніх програм, навчально-методичного забезпечення та впровадженні інноваційних підходів до управління змінами в закладах освіти.

Разом з тим, вважаємо за потрібне висловити окремі зауваження і побажання до роботи.

По-перше, у підрозділі 1.3., присвяченому методологічним підходам до підготовки майбутніх менеджерів освіти, авторкою здійснено ґрунтовний огляд і систематизацію наукових підходів (системного, компетентнісного, функційного, інноваційного, інтегративного), однак їх розкриття має переважно описово-узагальнювальний характер. Водночас доцільним було б більш чітко увиразнити механізм інтеграції зазначених підходів у межах авторської моделі підготовки, зокрема конкретизувати, яким чином кожен із підходів операціоналізується на рівні педагогічних умов, методів і форм навчання.

По-друге, у підрозділі 2.3., присвяченому моделюванню підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління змінами, досить детально описано етапи реалізації моделі, педагогічні умови, а також форми і методи роботи. Водночас у тексті механічно повторено окремі формулювання (зокрема щодо форм, методів і засобів реалізації педагогічних умов на першому етапі – сторінка 146, кінець першого абзацу), у зв'язку з цим доцільним було б здійснити редакційне уточнення та уникнути дублювання змістових фрагментів.

По-третє, у підрозділі 3.2 авторкою детально представлено зміст експериментальної методики та широкий спектр форм і методів роботи (лекції, дискусії, рольові ігри, кейс-стаді, тренінги тощо), а в підрозділі 3.3 наведено переконливі результати її результативності. Водночас аналіз отриманих даних здійснено переважно на узагальненому рівні, із поясненням ефекту через комплекс упроваджених заходів. У зв'язку з цим доцільним було б більш чітко диференціювати внесок окремих методів і форм роботи у формування конкретних компонентів готовності, що дозволило б поглибити аналітичну складову дослідження.

Висловлені зауваження **не знижують** загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, мають переважно рекомендаційний характер і не впливають на її наукову новизну, теоретичну значущість та практичну цінність.

У цілому дисертаційна робота Стаценко Наталії Вікторівни на тему «Підготовка майбутніх менеджерів освіти до управління змінами в закладах освіти» є самостійним, завершеним, цілісним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне науково-практичне завдання у галузі педагогічної науки. Робота характеризується належним рівнем наукової новизни, теоретичної та практичної значущості, логічністю побудови та обґрунтованістю висновків.

За актуальністю, ступенем обґрунтованості, повнотою апробації та відсутністю порушень академічної доброчесності дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства науки і освіти України № 759 від 31 травня 2019 року), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України № 341 від 21 березня 2022 року, № 502 від 19.05.2023 року та № 507 від 3 травня 2024 року), а її авторка Стаценко Наталія Вікторівна заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний рецензент:

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри освітнього менеджменту
та публічного управління
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Олег ДОЛЖЕНКОВ